

stosunków międzynarodowych. Aby jednak książka była pełnym zbiorem wiedzy o polityce zagranicznej Unii Europejskiej, należałoby wzbogacić pracę o rozdziały poświęcone stosunkom z takimi podmiotami i regionami, jak: Indie, Australia, Japonia, Rosja, Afryka czy też kraje Europejskiej Polityki Sąsiedztwa. Recenzowana pozycja

wnosi nową wiedzę do literatury przedmiotu w tych rozdziałach, które traktują o przebiegu „arabskiej wiosny” zapoczątkowanej na przełomie lat 2010/2011 oraz stosunków zewnętrznych Unii Europejskiej w tym okresie.

Sławomir Niedźwiecki

Jacek Knopek

„Przywództwo polityczne a przywództwo polonijne”

Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 2011, ss. 150

„Liderzy i przywódcy w rzeczywistości polonijnej”

Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 2011, ss. 168

Wśród publikacji poświęconych problematyce polonijnej na szczególną uwagę zasługuje składająca się z dwóch części praca pod redakcją Jacka Knopek. Pierwszy tom owego opracowania nosi tytuł *Przywództwo polityczne a przywództwo polonijne*, drugi z kolei: *Liderzy i przywódcy w rzeczywistości polonijnej*. Niniejsza publikacja stanowi próbę omówienia zagadnień niekomentowanych wcześniej w literaturze. Pomimo iż pytanie o teorię i praktykę przywództwa politycznego gości w wielu polskich opracowaniach¹, a kwestie odnoszące się do Polonii omawiane są szeroko w licznych pracach naukowych², tematyka przywódców wywodzących się z diaspory polskiej poruszana jest jedynie pośrednio lub zajmuje marginalne miejsce wśród innych tematów. Podkreśla to autor wstępu pierwszej części omawianej publikacji w tych oto słowach: „W literaturze traktującej o metodologii badań polonijnych problematyka elit oraz przywództwa występuje w stosunkowo ograniczonym zakresie. Praktycznie nie poświęca się problemom tym oddzielnych opracowań książkowych. Stąd też zamierzeniem redaktora i autorów niniejszego zbioru stało się wskazanie na ten istotny wątek w metodologii i badaniach,

gdyż nierzadko przywódcy życia polonijnego decydują o potencjale politycznym i społecznym diaspory” (s. 10).

Warto zauważyć, że podjęta w publikacji problematyka zaangażowała przedstawicieli różnych nauk. Dzięki temu recenzowany zbiór artykułów autorstwa politologów, historyków, teologów, ekonomistów czy działaczy polonijnych cechuje różnorodność ujęć oraz szerokie spektrum tematyczne.

W pierwszej części, którą buduje dziesięć artykułów, skupiono się przede wszystkim na kwestiach odnoszących się do teorii oraz metodologii badań nad przywództwem. Ogólne zagadnienia teoretyczne, przeniesione następnie na grunt problematyki polonijnej, stanowiły wstęp do dalszych rozważań nad mającymi wpływ na funkcjonowanie życia politycznego i społecznego elitami polskiej diaspory.

Pierwszy artykuł autorstwa Marka Bednarza nosi tytuł *Przywództwo polityczne jako kategoria relatywistyczna*. Autor prezentuje w nim pogląd, że przywództwo jest relacją tożsamą z relacją władzy, co pozwala zrozumieć, skąd biorą się trudności związane z jego analizą.

Wojciech Stankiewicz w rozdziale *Przywództwo polityczne a przywództwo społeczne*

przedstawia klasyfikację modeli przywództwa politycznego, a także udowadnia, że owego pojęcia nie można zrównywać ze sprawowaniem władzy. Prezentuje ponadto twierdzenie o dominującej roli osobowości przywódcy politycznego oraz społecznego w procesie ich oddziaływania na społeczeństwo.

Andrzej Chodubski wyniki swych badań przedstawia w dwóch artykułach zamieszczonych w omawianej publikacji. Pierwszy z nich nosi tytuł *Ogniwa kształtowania się instytucji „grupa interesu” (lobbying)*. Autor analizuje proces ujawniania się grup interesu w praktyce życia politycznego od czasów starożytnych do współczesności. Wyróżnia ponadto prawidłowości przejawiające się na przestrzeni wieków w działaniach omawianych instytucji.

Drugi artykuł autorstwa Andrzeja Chodubskiego poprzedza tekst Małgorzaty Sikory-Gacy, zatytułowany *Przywódtwo Partii Komunistycznej w Republice Mołdawii*. Autorka przedstawia w nim towarzyszący demokratyzacji Mołdawii proces przejmowania władzy przez komunistów wywodzących się z byłej sowieckiej nomenklatury. Artykuł A. Chodubskiego rozpoczyna z kolei rozważania na temat ujawniającego się w kręgach Polonii zjawiska przywództwa. Tytuł tekstu (*Czynniki generujące współczesny model przywództwa polonijnego*) ściśle określa jego tematykę. Autor rozpatruje cechy i działania przywódców diaspory polskiej, a także określa ich wpływ na kształt życia polonijnego.

Bernard Kołodziej w artykule *Duchowieństwo jako przywódcy polskich grup etnicznych* prowadzi rozważania na temat wybranych przejawów działalności osób duchownych, których poczynania miały zasadniczy wpływ na zachowanie tożsamości narodowej polskich wychodźców.

Tekst Waltera Wiesława Golebiewskiego *Przywódtwo polonijne w Stanach Zjednoczonych* prezentuje podłoże historyczne obecności Polaków w Ameryce, a także ana-

lizuje funkcjonowanie dwóch największych organizacji polonijnych — Związku Narodowego Polskiego oraz Kongresu Polonii Amerykańskiej.

Znaczenie ról przywódczych we współczesnych środowiskach polonijnych Kazachstanu — próba socjologicznej analizy problemu to artykuł autorstwa Mariusza Gizowskiego. Autor zagadnienie przywództwa rozpatruje przez pryzmat organizacji i stowarzyszeń polonijnych, a także działań polskich księży oraz ludzi nauki w Kazachstanie. Bada ich wpływ na życie społeczno-polityczne regionu oraz wkład, jaki wnoszą w ochronę interesów polskiej mniejszości.

Rozwój organizacyjny polskiej grupy narodowościowej w Estonii omawia z kolei Jacek Jakubowski w artykule noszącym tytuł *Przywódcy życia polonijnego w Estonii*. Publikację zamyka tekst Dariusza Góry-Szopińskiego *Skąd wziąć nowego Narutowicza? Strukturalne uwarunkowania braku więzi między emigracją a krajowym życiem politycznym*. Autor prezentuje w nim typy emigracji, szanse, jakie daje wychodźstwo, a także specyfikę polonijnych związków rodzinnych i społecznych, oraz misji katolickich.

Druga część omawianej publikacji ukazuje praktykę funkcjonowania liderów i przywódców w rzeczywistości polonijnej. Tom składa się z trzynastu artykułów. Pierwsze z nich odnoszą się do teorii i stanowią wprowadzenie do tematyki poruszanej w kolejnych tekstach prezentujących działania konkretnych postaci oraz grup zasłużonych dla życia polskiej diaspory.

Andrzej Chodubski w artykule *Siła polityczna elit współczesnej emigracji polskiej* przedstawia przeobrażenia zachodzące w ciągu lat w postawach i aktywności polskich politycznych elit emigracyjnych.

Następne dwa teksty odnoszą się do zagadnień teoretycznych dotyczących postaci lidera. Małgorzata Sikora-Gaca (*Liderzy w środowisku lokalnym*) omawia wpływ liderów na kształtowanie lokalnych społeczności.

Natomiast Wojciech Stankiewicz wypowiada się na temat cech oraz roli liderów w artykule *Liderzy społeczni, lokalni i polonijni*.

Treści prezentowane przez autorów w dalszej części publikacji przedstawiają działalność poszczególnych osób oraz zbiorowości zasłużonych dla funkcjonowania Polonii. Opisu dokonań polskich emigrantów dokonali: Zdzisław Pawluczuk (*Ignacy Jan Paderewski i jego współdziałanie ze Związkiem Sokołów Polskich w Ameryce w walce o niepodległą Polskę podczas I wojny światowej*), Adam Sudoł (*Edward Franciszek Szczepanik — działacz emigracyjny i społeczny*), Adam Romejko (*Polski duszpasterz liderem i animatorem życia polonijnego w Wielkiej Brytanii*), Zbigniew Makowiecki (*Słowo o Andrzeju Stypułkowskim (1929–1981)*), Elżbieta Later Chodyłowa (*Władysław Wnuk (1901–1990) i Michał Zieliński (1939–) — liderzy Polonii fińskiej*), Izabela Borucińska (*Rola liderów w kształtowaniu rzeczywistości społeczno-organizacyjnej diaspory polskiej w krajach nadbałtyckich*), Krzysztof Żęgota (*Z problematyki elit diaspory polskiej w Obwodzie Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej*), Małgorzata Sikora-Gaca (*Działalność liderów polonijnych w Mołdawii na przykładzie Domu Polskiego w Biłcach i czasopiśmie „Jutrzenka”*), Arkadiusz Żukowski (*Prezisi Zjednoczenia Polskiego w Południowej Afryce jako liderzy diaspory polskiej w Johannesburgu*) oraz Jacek Knopek (*Kazimierz Cichecki (1918–2000) — krzewiciel życia społeczno-religijnego w Zambii*).

Celem publikacji jest ukazanie kwestii słabo omawianych lub pomijanych we wcześniejszych opracowaniach naukowych. Jak zaznaczono we wstępie do części pierwszej, w tej dwutomowej pracy zbiorowej „zaprezentowano tylko wybrane teoretyczne i praktyczne elementy kształtujące przywództwo polonijne. Są one jedynie wprowadzeniem do podjęcia dalszych, bardziej analitycznych i wnikliwych badań, gdyż problematyka ta zasługuje na zainteresowanie,

w szczególności w jednostkach politologicznych” (s. 10). Zamierzeniem autorów nie jest więc dokonanie całościowego omówienia zjawiska przywództwa występującego w kręgach polskiej diaspory. Publikacja nie pretenduje do miana dogłębnego opracowania. To postawione przez twórców założenie w dużej mierze zostało osiągnięte. Książka spełnia swą funkcję — stanowi zbiór wielu wątków, których w pełni nie wyczerpuje, co może zachęcać do kontynuacji rozważań. Prezentując różnorodność podejmowanej problematyki, inicjuje dyskusję i otwiera nowe pola poszukiwań.

Konstrukcję pracy cechuje harmonia. Podział na dwie rozgraniczone tematycznie części pozwala czytelnikowi skupić się na konkretnych zagadnieniach. Również układ wewnętrzny każdego z tomów charakteryzuje logiczny porządek, przechodzi bowiem od artykułów poświęconych tematyce ogólnej do tekstów dotyczących wybranych zjawisk lub postaci. Kompozycję wydaje się zaburzać jedynie artykuł noszący tytuł *Przywództwo Partii Komunistycznej w Republice Mołdawii*. Nie jest to ani tekst teoretyczny, ani wypowiedź poświęcona problematyce polonijnej. Zawarte w nim treści szczegółowo prezentują zagadnienia niezwiązane z tematyką zbioru. Sens zamieszczenia artykułu w pierwszej części opracowania ujawnia się dopiero po przeczytaniu drugiego tomu publikacji. *Przywództwo Partii Komunistycznej...* to wstęp do rozważań na temat działalności liderów polonijnych w Mołdawii. Sięgając jednakże jedynie po pierwszą część można przeoczyć ową zależność i nie zauważyć intencji autorki, mającej na celu wprowadzenie do podejmowanej przez siebie tematyki.

Warto ponadto zauważyć, że recenzowaną pracę zbiorową cechuje nie tylko różnorodność autorów oraz prezentowanych podejść, lecz także wielość stylów wypowiedzi. Owa różnorodność wbrew pozorom nie zakłóca spójności wywodu, styl zaś prowadzenia narracji ocenić można jako komunikatywny.

Komentowana publikacja, ze względu na specyfikę poruszanej problematyki, zajmuje miejsce wyjątkowe wśród polskich opracowań politologicznych. To ponadto praca zachęcająca do prowadzenia badań i pogłębiania zasobu

wiedzy na temat przywództwa polonijnego. Uznać ją więc można za godną polecenia osobom zainteresowanym prezentowaną tematyką, a także tym, które pragną podjąć wyzwanie rzucone przez twórców pracy.

¹ Spośród nich wymienić można opracowania autorstwa Marka Bankowicza, Tadeusza Biernata, Jerzego Wiatra i Przemysława Żakiewicza, oraz prace powstałe pod redakcją naukową Tadeusza Bodio, Agnieszki Kasińskiej-Metryki, Andrzeja Konrada Piaseckiego czy Lecha Rubisza i Krzysztofa Zuby.

² Tematyka polonijna znalazła się w kręgu zainteresowań wielu badaczy. Wśród licznych wartościowych opracowań na uwagę zasługują między innymi publikacje powstałe pod redakcją Andrzeja Chodubskiego, Kazimierza Dopierały, Jacka Knopka oraz Adama Walaszka.

Anna Ratke-Majewska

Iwan Łysiak-Rudnycki „Między historią a polityką”

Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego, Wrocław 2012, ss. 583

Stosunki polsko-ukraińskie naznaczone są wieloma tragicznymi wydarzeniami, które skutkowały wzajemną niechęcią czy wręcz wrogością. Historia często kładzie się cieniem na współczesności i nie pozwala wyjść poza stereotyp, utwierdzony schemat myślenia. Jawnym czy też ukrytym animozjom towarzyszą emocjonalne postawy, niepoparte wiedzą o faktach. Dlatego też każda publikacja przybliżająca polskiemu czytelnikowi historię Ukrainy warta jest uwagi. Zmiana wzajemnego nastawienia to długi, ewolucyjny proces, w którym najważniejszą rolę odgrywają relacje między konkretnymi ludźmi. Ale katalizatorem takiego procesu, paradoksalnie, jest wiedza historyczna, która pozwoli zrobić pierwszy krok w kierunku wyzbycia się utwierdzonych mniemań. *Między historią a polityką*, książka wydana przez Kolegium Europy Wschodniej im. Jan Nowaka-Jeziorańskiego, może pełnić taką funkcję. Jest to obszerny zbiór różnorodnych tekstów, znajdziemy tam artykuły, referaty, wykłady, recenzje, szkice, eseje, artykuły polemiczne, ale także przedmowy do książek. Autor tych

tekstów to ukraiński emigracyjny historyk (1918–1985), którego twórczość to wyłącznie drobne formy literatury naukowej, gdyż nigdy nie napisał pracy o charakterze monograficznym. Obszerna i bardzo interesująca biografia została zamieszczona we wstępie.

Recenzowana książka składa się z 28 tekstów, uwzględniających aspekt chronologiczny. Pierwsze dotyczą genezy narodu ukraińskiego, ostatnie zaś ukraińskiego ruchu dysydenckiego w drugiej połowie XX wieku. Taki układ pracy jest uzasadniony, daje możliwość śledzenia dziejów Ukrainy, choć w wielu wypadkach treść różnych artykułów się powiela, autor powraca wielokrotnie do tych samych wątków. I. Łysiak-Rudnycki jest historykiem zajmującym się przede wszystkim dziejami Ukrainy i narodu ukraińskiego, ale włącza także do obszaru swoich zainteresowań zagadnienia z dziedziny myśli politycznej. Są to bardzo interesujące fragmenty pracy, gdyż wiedza na ten temat jest znikoma. Można domniemywać, że współcześni badacze myśli politycznej zupełnie pomijają ukraiński wkład